

Józef Wroceński

"Świeccy w posłudze biskupiej Kardynała Karola Wojtyły", Zbigniew Książek, Kraków 2002 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 46/3-4, 291-295

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. Zbigniew Książek, *Świeccy w posłudze biskupiej Kardynała Karola Wojtyły, Kraków 2002 r., ss. 331.*

Problematyka teologiczno-prawna dotycząca roli i zadań wiernych świeckich w Kościele należy do zagadnień bardzo aktualnych. Świadomość, że laikat stanowi integralną część Kościoła, nie zanikła wprawdzie nigdy od czasów pierwszej gminy chrześcijańskiej, ale przez wiele stuleci nie wywierała wpływu ani na doktrynę teologiczną, ani na praktykę duszpasterską. Pytanie o świeckich, o ich miejsce w Kościele jest w rzeczywistości pytaniem o rozumienie Kościoła. Sobór Watykański II w zasadniczy sposób zmienił sens terminu „laikat”, usuwając z jego znaczenia odcień negatywny, który nawarstwił się zwłaszcza w ostatnich dwóch wiekach na skutek przyspieszonego procesu laicyzacji i sekularyzacji społeczeństw. Co więcej – Sobór ukazał świeckich jako wiernych obdarzonych własnym powołaniem i własną misją w Kościele i wyraźnie wskazał na ich ontologiczne powiązania z biskupami – pasterzami Kościoła. Biskupia posługa nauczania, uświęcania i pasterzowania została bardziej zharmonizowana z powołaniem i misją wiernych świeckich, dzięki czemu może być owocniejsza współpraca całego Ludu Bożego w zbawczym dziele Kościoła. W związku z tym mamy do czynienia z ważnym, a pod względem badawczym ciekawym zjawiskiem przeszczepiania i wprowadzania idei soborowych w życie poszczególnych Kościołów partykularnych.

Problem ten dostrzegł ks. Zbigniew Książek i uczynił go przedmiotem swojego opracowania, poprzez które przybliży czytelnikowi proces recepcji nauki soborowej w Kościele krakowskim i przedstawia rolę pasterza tegoż Kościoła w tym procesie. Niewątpliwie lata pasterzowania kard. Karola Wojtyły w Krakowie przypadły na ważny okres wprowadzania reformy soborowej, ale też były dla Niego czasem konstruktywnego przygotowania do Jego pontyfikatu. Spoglądając z tej właśnie perspektywy na koncepcję badań ks. Zb. Książka należy ją uznać za oryginalną i nową w polskiej literaturze teologiczno-kanonistycznej, bowiem w dobie obecnej bardziej zwraca się uwagę na posługę kard. Karola Wojtyły jako Papieża, natomiast długoletni okres pasterzowania Kościołowi krakowskiemu w trudnych czasach powoli jakby odchodził w zapomnienie. Dobrze więc się dzieje, że teologowie i kanoniści z krakowskiego ośrodka naukowego podejmują wysiłek naukowej interpretacji nauczania i działania kard. Wojtyły z tego właśnie okresu. Recenzowana książka jest pracą doktorską napisaną na seminarium z prawa kanoniczne-

go pod kierunkiem znanego kanonisty ks. prof. dra hab. Jana Dyducha i obronioną 24 października 2001 r. na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie.

Struktura opracowania jest przejrzysta. Po spisie treści i przedmowie autorstwa ks. prof. J. Dyducha następuje logicznie skonstruowany wstęp, a po nim pięć rozdziałów, które stanowią zasadniczą część książki. Zakończenie, wykaz skrótów oraz wykaz źródeł i literatury zamykają dzieło. Konstrukcja pracy nie budzi zastrzeżeń, wydaje się jednak, że wygodniej byłoby dla czytelnika zamieszczenie wykazu skrótów na jej początku. Ponadto mało czytelne są skróty: „KDK” i „KP”. Pod pierwszym z nich kryje się „Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym”, co jest zrozumiałe, pod drugim natomiast „Konstytucja pastoralna o Kościele w świecie współczesnym”. Czyż to są dwa różne dokumenty?

Gdy chodzi o treść rozdziałów, to pierwszy z nich dotyczy teologicznych i prawnych aspektów działalności świeckich w nauczaniu Soboru Watykańskiego II /ss. 17-86/ i spełnia rolę wprowadzenia. Autor w oparciu o dokumenty Soboru, zwłaszcza Konstytucję *Lumen Gentium* i *Gaudium et spes* oraz Dekret *Apostolicam actuositatem*, a także Kodeks Prawa Kanonicznego ukazuje teologiczno-prawne podstawy pozycji wiernych świeckich w Kościele. Analizę testków soborowych słusznie rozpoczyna od pojmowania Kościoła jako Ludu Bożego i wskazuje na charakterystyczne elementy składowe tego pojęcia. W tym kontekście dochodzi do określenia wiernego świeckiego i pozycji, jaką wierni świeccy zajmują we wspólnocie Ludu Bożego. Przeprowadzoną analizę należy ocenić pozytywnie, niemniej jednak chyba nieco przesadzone są wnioski Autora o istnieniu stanów w Kościele. Następnie ks. Zb. Książek podejmuje rozważania na temat kapłaństwa wspólnego wiernych, akcentując fakt, iż jest ono powszechnym uczestnictwem w kapłaństwie Chrystusa. Zauważyć jednak należy, że mało precyzyjnie ukazał różnicę między kapłaństwem hierarchicznym a kapłaństwem wspólnym wiernych. W dalszej części rozdziału Autor szeroko omówił zagadnienie apostołstwa świeckich, analizując poszczególne jego aspekty. Jak słusznie zauważył, podstawą ich apostołskiej aktywności jest przynależność do Kościoła. Wynika więc ona z samej chrześcijańskiej egzystencji i wyraża się w udziale świeckich w konsekracji świata, działalności ekumenicznej i misyjnej oraz charytatywnej, w środkach społecznego przekazu, a także w realizacji charyzmatów. Właściwą formę i skuteczność tego apostołstwa zapewnia współpraca z hierarchią i organizowanie się w stowarzyszeniach apostołskich.

W rozdziale drugim /ss. 69-136/ Autor omawia troskę kard. K. Wojtyły o odnowę swojej diecezji w duchu soborowym poprzez ożywianie zaangażowania świeckich. Analiza potrójnej misji Chrystusa: prorockiej, kapłańskiej i pasterskiej pozwoliła Autorowi na uszeregowanie wielu szczegółowych zagadnień natury ogół-

nej, jak też różnorodnych działań biskupa krakowskiego. W misji prorockiej mieści się kwestia odpowiedzialności za słowo Boże. Należy ona do istotnych wskazań Soboru kierowanych do wiernych świeckich. Tak też była ta sprawa traktowana przez kard. K. Wojtyłę. W tym kontekście Autor szeroko ukazał troską biskupa – zarówno osobistą, jak i za pośrednictwem instytucji synodu – o katechizację. Wyrażała się ona w energicznych działaniach Kardynała zmierzających do zwiększenia liczby domów katechetycznych, lepszej organizacji katechezy, właściwego przygotowania katechetów, stałego zwiększania ich liczby – w tym także katechetów świeckich. Trudno jednak zgodzić się ze stwierdzeniami Autora, że „Normy Kodeksu Prawa Kanonicznego /chodzi o Kodeks Jana Pawła II – przyp. J. W./ odzwierciedlają poniekąd działalność kardynała Karola Wojtyły w prorockiej misji wiernych świeckich” czy też „Posoborowy dorobek kardynała Wojtyły dotyczący zasad uczestnictwa świeckich w misji proroczej jest poniekąd związany z normami Kodeksu” /s. 90/. Przecież posługa biskupia kard. Wojtyły w Kościele krakowskim miała miejsce pod rządami poprzedniego Kodeksu. Sprawia to taki efekt, iż Autor przepisami obecnego Kodeksu, którego jeszcze wówczas nie było, próbuje uzasadnić wnioski dotyczące roli świeckich w biskupiej posłudze kard. Wojtyły. Z kolei istotą misji kapłańskiej jest jej ukierunkowanie na uświęcanie świata i obejmuje ona szereg zagadnień i działań mających na celu ciągłe budzenie wśród wiernych życia sakramentalnego. Ta płaszczyzna umożliwiła Autorowi przedstawienie wielkiego wkładu kard. K. Wojtyły w odnowę liturgii w diecezji krakowskiej, w której należne miejsce zajęli wierni świeccy. Przechodząc do misji pasterskiej Autor zauważa, że jednym z przejawów realizacji wskazań soborowych było umożliwienie wiernym świeckim udziału w pracach synodów krakowskich /diecezjalnego i prowincjonalnego/. W ten sposób pojawiła się nowa sposobność realizacji zadań związanych właśnie z misją pasterską, której celem jest doskonalenie doczesnej rzeczywistości, a w tym wprowadzanie wartości ewangelicznych do życia rodzinnego i społecznego. Wymaga to jednak, jak słusznie Autor zauważa, właściwej koordynacji działań i współpracy z duchownymi. Współodpowiedzialność świeckich za Kościół, ich współpraca z jego pasterzami znajdują swój wyraz w działaniach duszpasterskich. W tym kontekście Autor analizuje przebieg i postanowienia obydwu synodów. Na uwagę zasługują jego wywody dotyczące udziału świeckich w synodalnych zespołach studyjnych, a także uwagi dotyczące udziału świeckich w strukturach Kurii Metropolitalnej i w Archidiecezjalnej Radzie Duszpasterskiej.

W rozdziale trzecim /ss. 137-192/ uwaga Autora koncentruje się wokół działalności Komisji Apostolstwa Świeckich i jej współpracy z poszczególnymi Komisjami Episkopatu Polski oraz innymi strukturami ogólnokościelnymi. Chodzi tu o jedną z komisji Konferencji Episkopatu Polski, której przewodniczył kard. K. Wojtyła. Autor szczegółowo zajął się, moim zdaniem niepotrzebnie z racji braku

bezpośredniego związku z tematem pracy, kwestią jej powołania i działalności, zwłaszcza jej współpracy z innymi komisjami w łonie samej Konferencji. Godny uwagi jest natomiast podrozdział traktujący o dokumentach wspomnianej Komisji, których inicjatorem był kard. Wojtyła, mianowicie: „Dyrektorium apostołstwa świeckich” i „Wytyczne w sprawie rad parafialnych”. Treść tych dokumentów była bezpośrednio związana z nauką soborową na temat wiernych świeckich i przyczyniła się do promocji laikatu w Kościele polskim, co było właśnie wielką zasługą kard. K. Wojtyły.

Z kolei rozdział czwarty /ss. 193-256/ Autor poświęcił problematyce godności i obowiązkom wiernych świeckich związanym z powołaniem i duszpasterstwem małżeńskim i rodzinnym. Nie dziwi szczegółowa analiza tego zagadnienia, bo przecież przedmiotem szczególnej troski biskupiej kard. K. Wojtyły było właśnie duszpasterstwo wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej. Z uznaniem dla wiedzy Autora należy odnieść się do rozważań na temat ludzkiej godności i wskazania jej źródeł. Są to refleksje wnikliwe i wartościowe. Jak wiadomo, zarówno w posłudze biskupiej, jak i obecnie w nauczaniu papieskim K. Wojtyły ta problematyka zajmuje ważne miejsce. Na tym tle ks. Zb. Książek analizuje definicję i zadania małżeństwa i rodziny. Autor poświęcił też wiele uwagi sprawie zatroskania kard. Wojtyły o rozwój i należyte funkcjonowanie w diecezji krakowskiej duszpasterstwa wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej, czemu służyło przede wszystkim utworzenie w kurii metropolitalnej Wydziału Duszpasterstwa Rodzin oraz Instytutu Rodziny. Z inicjatywy Kardynała w działalność obu tych instytucji czynnie była zaangażowana liczna grupa wiernych świeckich różnych profesji. Analizując powyższe kwestie, Autor podaje wiele, mało znanych szerszemu ogółowi a jakże cennych informacji z okresu pasterzowania kard. K. Wojtyły w Kościele krakowskim.

Wreszcie ostatni rozdział /ss. 257-308/ został poświęcony omówieniu czynnej obecności wiernych świeckich w życiu parafii. Na wstępie Autor dość zwięźle przedstawił pojęcie parafii i jej strukturę prawną, by następnie przejść do szczegółowej analizy różnych form udziału wiernych w życiu parafialnym, akcentowanych przez kard. Wojtyłę. Zaliczyć do nich należy rady parafialne, wdrażanie odnowy liturgicznej, liturgiczną służbę, ruch Światło-Życie, chór parafialny, dzieło Pomocników Maryi Matki Kościoła, Trzeci Zakon Świeckich oraz żywy różaniec i działalność charytatywną. Te różnorodne formy i płaszczyzny aktywności wiernych świeckich przyczyniają się do budowania kościelnej wspólnoty parafialnej i jej ożywiania. Do tego typu aktywności wierni świeccy mają szczególne, właściwe sobie powołanie. Stąd też parafia winna stać się obszarem wzajemnej współpracy i pomocy.

W zakończeniu Autor dokonał podsumowania wyników swoich dociekań podkreślając, że kard. K. Wojtyła był uczestnikiem wszystkich sesji Soboru Watykańskiego II oraz aktywnym współtwórcą soborowej doktryny o Kościele. Ponadto

uważał on, że uczestnictwo w pracach Soboru rodzi zobowiązanie do spłacenia długu wobec niego, zwłaszcza poprzez pracę na rzecz odnowy Kościoła, stąd też aktywnie włączył się w proces realizacji soborowych postanowień w życiu Kościoła krakowskiego jak i polskiego. Soborowa nauka odnosząca się do wiernych świeckich znalazła swoje odzwierciedlenie w pasterskiej posłudze Kardynała.

Konkludując można stwierdzić, że czytelnik polski otrzymał logiczną, pogłębioną i interesującą publikację z zakresu teologii laikatu z dosyć sporą warstwą prawną. Autor ukazując wiernych świeckich i ich zadania w życiu Kościoła na tle biskupiej posługi kard. K. Wojtyły przyczynia się do pogłębienia zagadnień niezwykle ważnych w Kościele polskim, gdzie świadomość tych zadań wśród wiernych i ich zaangażowanie nie jest zbyt wielkie. Ponadto recenzowana książka zawiera wiele interesujących informacji z życia papieża Jana Pawła II z okresu jego pasterskiej posługi w Kościele krakowskim. Daje to pełniejszy obraz Jego osobowości i obecnego nauczania.

ks. Józef Wroceński SCJ

***Między prawowiernością a swobodą poszukiwań teologicznych. Materiały spotkania wykładowców prawa kanonicznego (WSD Diecezji Radomskiej, Radom 6-7 listopada 2002 roku).* Pod redakcją ks. Adama Kaczora, Lublin 2003, 160 s.**

Prezentowana publikacja jest owocem spotkania wykładowców prawa kanonicznego w wyższych seminariach duchownych diecezjalnych i zakonnych z całej Polski, jakie miało miejsce w dniach 6 i 7 listopada 2002 r. w Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Radomskiej w Radomiu. Temat: *między prawowiernością a swobodą poszukiwań* i wybór miejsca spotkania był inspirowany możliwością udziału w obradach biskupa radomskiego dra Zygmunta Zimowskiego, który przed objęciem biskupstwa radomskiego przez ponad dwadzieścia lat pracował w Kongregacji Nauki Wiary.

Całość publikacji, której redaktorem, przy współredakcji ks. Leszka Adamowicza i ks. Krzysztofa Stoli, jest ks. Adam Kaczor z katedry Teologii i Norm Ogólnych Prawa Kanonicznego Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, poprzedzona wprowadzeniem ks. prof. dra hab. Mariana Stasiaka zatytułowanym *Magisterium Kościoła a wolność badań naukowych*, została podzielona na trzy niezatytułowane części (I – s. 21-26; II – s. 27-101 i III – s. 103-160).

We w p r o w a d z e n i u (s. 7-20) Kierownik Katedry Teologii i Norm Ogólnych Prawa Kanonicznego KUL ks. prof. Marian Stasiak zaprezentował ważność